

Pósa bácsi köpönyege

Bocsássa meg a tisztelt olvasó, de kénytelen vagyok személyes élménnyel kezdeni. Második gyermekvers-kötetem megjelenése után irodalmunk egyik doyenje nekem szegezte a provokatív kérdést: Hát te már nem fogsz „rendes” verset írni? Sosem felejttem a döbbenetet, amit éreztem. Miről beszél ez az ember? Mi az, hogy „rendes”? Mi ez a lekicsinylés, lekezelés? A gyerekeknek írt költészet talán valami alacsonyabb kategória? Poétikai ismeretek híján kiállítható szegénységi bizonyítvány?

Sokan ma is abban a tudatlanságban élnek, s szentül hiszik, hogy a gyerekeknek írni annyit tesz, mint lejjebb adni az igényből, letérni a Parnasszus felhőt legelő magasságába kacsaringózó útról, és valahol lent poroszkálni az avaron. Ugaron? E szemlélet mögött nyilván kitapogathatók az okok is. A pártállami cenzúra virágkorában, de a Horthy-világban is sok költőt kényszerített a közlési szilencium a műfordítás és a gyermekirodalom műveléséhez. Am ebből a kényszerből csodák is születtek, és elmondhatjuk, hogy kevés nép akad Európában, amelynek nyelvén a legnagyobb mesterek fordításában olvashatnák az egész világirodalmat, vagy olyan nivós gyermekirodalommal bírnának, mint mi, magyarok.

Az „akiből nem lesz költő, abból prózaíró lesz, akiből az sem, abból kritikus” féle szemléletet vallóknak (akik a gyermekirodalmat még ennél is lejjebb helyeznék) hadd ajánljam szíves figyelmükbe a valaha élt legcsodálatosabb gyermekvers-költő, **Weöres Sándor** példáját, akinek varázslatos ritmusain generációk nőttek fel, s akit ettől még nem tartunk lefokozott generálisnak. (S aki nem melleleg sok ösztönzést kapott **Pósa Lajostól**.) Lehetne persze sorolni a költőket, kezdve **József Attilával**, folytatva **Kormos Istvánnal**, **Zelk Zoltánnal**, **Illyés Gyulával**, **Nagy Lászlóval**, **Kiss Dénessel**, **Nemes Nagy Ágnessel**, **Tamkó Sírátó Károlylyal**, **Buda Ferencsel**, **Csukás Istvánnal**, **Szilágyi Domokossal**, bevégezve **Kányádi Sándorral**, hogy csak néhány nevet ragadjak ki a sűrejéből, s hogy a huszadik században maradjak. És lehetne büszkélkednünk nekünk, felvidéki tollforgatóknak, hogy ebben az illusztris társaságban egyáltalán nem alávaló teljesítménnyel gazdagítottuk a gyermekirodalmat. **Simkó Tibor**, **Gyurcsó István**, **Dénes György**, **Kulcsár Ferenc**, **Keszeli Ferenc**, **Koncsol László**, **Kovács Magda**, **Bettes István**, **Zs. Nagy Lajos**, **Tóth Elemér**, **Soóky László** és mások (Tovább is van, mondjam még?) versei, meséi legalább annyi lelket tártak ki a világra, mint egy-egy egyetemi katedra. Alig akad tollforgatónk, aki ne guggolt volna le a gyerekekhez. Valóban egy emelettel lejjebb kell keresni a gyermekolvasót? Akkor **Móra Ferencet** vagy **Móricz Zsimond** lelkének egy darabját is le kellene küldenünk a literatúra alagsorába, ami ugye elég nagy botrány lenne.

Egyet azért illik leszögezni: Pósa Lajos, szerintem, nem költőóriás. Azért írom egyes szám első személyben, hogy némely – részben a politikai mocsárgázok kipárolgásától megittasult – egyéb téren talán tiszteletet érdemlő ítézés előtt vállalam mondanom súlyát és konzekvenciáját. A boldog békebeli idők vége felé, a világháború előtti halálkeringős komporszámban épp elég költőóriás szédelt vagy trónján ülve, vagy trónjavesztetten, olykor aljas szegénységben ahhoz, hogy Pósat ne akarjuk közéjük feltologatni. Nem való közéjük, s maga se vállalná.

Pósa Lajos: más. És e mássága miatt érdemi ki utólagos, és soha nem halványuló tiszteletünket. Elsősorban óriási úttörő munkájáért, amelyhez hasonlatosat alig találunk. Az első alapkövet földünk, az egykori tanító, hírlapíró és költő 1886-ban rakta le, amikor a híres fővárosi kiadóvállalat, a *Singer és Wolfner Gyermekversek* címen kiadta gyermekekhez szóló, különböző lapokban megjelent verseit. Hogy a vállalkozás sikerén felbuzdulva a kiadó, vagy a Pósa ötlete volt-e egy gyermeklap kiadásának a szándéka, ma már mindegy. A lényeg, hogy 1889 decemberében, tehát 120 esztendeje indult útjára az a csoda, amelyet Pósa alapított, s amely *Az Én Ujságom* címmel jelent meg. S amelyet Pósa Lajos 35 évig, egészen haláláig szerkesztett. (Jellemző, hogy a gyermekeknek készülő hetilapot utólag is Benedek Elek és Pósa Lajos szerkesztésével emlegetik, ebben a sorrendben, pedig utóbbi volt az első. Benedek Elek szinte csak névleg szerepelt a lapnál.) „*Neve élni fog, amíg magyar gyermek lesz a földön*” – írta egy kritikus Pósa halálakor, nem is sejtve, mire képes a „hálás” utókor, és milyen könnyen el lehet ázni, s milyen nehéz felébreszteni valakinek a szellemét. A kritikus azonban annyiban nem tévedett, és az évszázados ártó szellem, az agyonhallgatás és gúny dacára is elmondhatjuk: immár egy évszázada nem alkothat úgy gyermekirodalmat művelő magyar költő, hogy ne legyen köze Pósa Lajoshoz.

Pósat valóban nem lehet **Arany Jánoshoz**, **Berzsenyi Dánielhez** vagy **Vajda Jánoshoz**, mégcsak **Tompa Mihályhoz** sem hasonlítani. Ne adj isten, **Ady Endréhez** vagy **Babits Mihályhoz**. De ez nem kisebbíti érdemeit. A költőóriások és fejedelmek sorsa nehéz, veszélyes, és nem fér meg benne a gyermek. Sátáni erőkkel és istenekkel vívják harcaikat, széttépik és újrafogalmazzák a bibliát, forradalmat szítanak és elesnek a csatamezőn, vagy leprásként taszítja ki őket a társadalom. A meseíró, a gyerekeknek verset író ember ilyet nem tehet. Neki más terhe van: a szeretetből kell többet cipelnie, mint a poklokat járó költőnek. Ráadásul – el lehet ítélni ugyan – édes ez a teher, s horribile dictu: már életében megkapja érte az ember a jutalmát, hallva a gyerekek kacagását. Ha ez bűn, bocsánatos. Nem akarok fát hordani az erdőbe, de gyermektől elismerő mosolyt kapni sokkal őszintébb dolog, mint számító felnőttől vállveregetést.

Kosztolányi fogalmazta meg legpontosabban, hogy mi volt valójában, és mit köszönhetünk neki. „*Pósa Lajos józan magyarsága egy csapásra átnemesítette gyermekköltészetünket: virágokat, gyümölcsöket, csengőt, órát, nyuszit és katicabogarat úgy állít elénk, ahogy a magyar paraszt látja évszázadok óta.*” S ugyancsak Kosztolányi vetette föl, hogy: „*Csakis nálunk történhetett, a félműveltség sivatagán, hogy az irodalom mellé járó széplelkek föltették a kérdést: ki*

VEZÉRCIKK

nagyobb költő, Pósa bácsi-e vagy Shakespeare? A nyegle összehasonlítást vigyorgás követte, a hahota pedig visszhangzott a sajtó csarnokaiban is.”

Hát, ettől mentsen meg bennünket és a következő generációkat a Teremtő! Akinek óvó kezére pedig ma is égetően szükség lenne, mert a mai kor magyar (és nem magyar) gyermekére legalább annyi veszély leselkedik, mint Pósa korában a kicsikre, akik idegen nevelést kaptak, idegen nyelven, idegen érzéssel. Hidegen és ridegen. Csoda, hogy a magyar nép megmaradt magyarnak. Talán fennköltnek tűnik, de hogy így van, azt éppúgy köszönheti népdalainak, mint Pósa bácsinak. A költőnek és a szerkesztőnek. Aligha akad magyar ember, aki ne találkozott volna gyermekként Pósa Lajos egy-egy sorával, versikéjével, miközben fogalma sem volt róla, hogy Pósa-verset hall. Miközben a „kánonalkotók” buzgón lapátolták emlékére a földet, hogy nyoma se maradjon. S lehet, hogy sikerült Pósa bácsit eldugni, a szellem azonban kibújt a palackból, és évszázados hatása szinte felmérhetetlen.

Egy biztos: ahogy az orosz irodalom a **Gogol**éből, úgy bújt elő a magyarul és gyermekeknek írt irodalom Pósa Lajos köpönyegéből. Igaz, volt jeles elődje (**Petőfi, Arany**), de ő csinált programot a gyermekirodalomból, ő ismerte föl annak fontosságát. Kérdés, hogy napjainkban hány programra és programalkotóra lenne szükség? S vonható-e párhuzam az akkori kor és napjaink között kultúra és gyermek- (nemzet)nevelés ügyében? Hogy a gyermek- (és nép)butítás a magyar gyermekirodalom gazdagsága és ellenhatása ellenére mekkora veszélyt jelent, s hogyan lehetne felvenni a versenyt a modern kor kihívásaival? A magyar kultúrát mocskolók és átfogalmazók hadával? Sok a kérdés. Napjainkban, amikor fogy a gyermek a magyar iskolákban, és generációk nőnek fel úgy, hogy magyarnak lenni szinte szégyen, nem egy, de tucatnyi Pósa irtózatos munkájára lenne szükség, mert ha így megy tovább, hamarosan alig lesz magyar gyerkőc, aki magyar verset olvasson a gömöri, nógrádi dombok között. De akár Budapesten is.

Urosz Lajos

*Szerepel a gyermekben! A gyermek teste, amit
kötetlen szaggal is a föld porába lent.
Sőt, ha nem valami vett, mint a palack, jé, ha
Lajos! az embernek, gyermekekkel fel is!*

Pósa Lajos